

N:o 139.

Af herr **F. Berg**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning i fråga om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglering af arbetstiden.

Då undertecknad härmed förnyar ett vid tvenne föregående riksdagar väckt förslag (se motioner inom Andra Kammaren 1891 n:o 191 och 1893 n:o 215), får jag såsom stöd härför hänvisa till den utförliga motivering, hvarmed jag, särskildt vid den senare af dessa båda riksdagar, sökt gifva skäl för min i motionen gjorda hemställan.

Ett sammandrag af nämnda motiverings hufvudsakliga innehåll torde dock vid detta tillfälle vara på sin plats.

För hvar och en, som med någon uppmärksamhet följt vårt århundrades mest djupgående rörelse, arbetarerörelsen, är det väl bekant, att krafvet på arbetstidens reglering genom lagstiftningens medverkan framkommit såsom en nödvändig följd af den pågående industriella utvecklingen. Den allt skarpare utpreglade täflingskampen på näringslivets område har drifvit arbetsgifvarne att söka nedbringa sina tillverkningskostnader till det lägsta möjliga. För vinnande af detta syfte hafva de i första hand sträfvat att i allt större utsträckning lägga beslag på arbetarnes krafter, icke allenast männens, utan äfven kvinnornas, de halfvuxnas och barnens. Längre fick denna deras sträfvan fortgå ohämmad, och de lyckades då steg för steg förlänga arbetstiden vida utöfver de gränser, som sedvänja och mensklighetskänsla från fordom därför utstakat. Arbetaren sjönk ned till blott och bart ett arbetsmedel, och hans ställning blef i verkligheten mångenstädes långt uslare än

den varit till och med under lifegenskapens dagar. Lyckligtvis har ifrågavarande sträfvan från arbetsgifvarnes sida framkallat en alldeles motsatt från arbetarnes. Dessa senare hafva allmänt börjat yrka på arbetstidens återförande inom rimliga och naturliga gränser, och sedan andra utvägar blifvit anlitade och pröfvade, hafva de omsider funnit sig nödgade att påkalla samhällsmagtens mellankomst i den ojemna striden.

Trots det starka och ihärdiga motståndet från de många, hvilka ansett sjelfklart, att allt, som är till fördel för arbetarne, i och med detsamma äfven måste vara till nackdel för arbetsgifvarne, och trots den missgynnande omständigheten, att arbetsklassen inom de flesta riksförsamlingar haft få eller inga egna representanter, har det småningom lyckats att inom alla civiliserade stater få till stånd åtminstone en *början* till lagstadgad reglering af arbetstiden.

En öfverblick af nu gällande skyddslagstiftning för arbetsklassen visar, att af samtliga stater med europeisk odling så godt som alla på ett mer eller mindre verksamt sätt reglerat arbetstiden för barn och halfvuxna, samt att de ojemförligen flesta i någon mån utsträckt tidsregleringen *äfven till de vuxna*.

Krafvet på en lagstadgad maximalarbetstid, till sin längd afpassad efter olika slag af arbetare och olika slag af arbeten, betraktas och behandlas af nutidens statsmän ej längre såsom en utopi, utan såsom en praktiskt-politisk fråga, hvilken redan är på väg att steg för steg finna sin lösning. För hvar och en, som något förstår sin tid, bör det numera vara klart, att nämnda kraf icke vidare låter sig affärdas med några godtköpsfraser om arbetarnes »orimliga pretentioner» och »opraktiska hugskott», utan att man här står framför en fråga, som är väl värd att grundligt utredas och noga öfvervägas.

Vid detta öfvervägande synas hufvudsakligen *tre* synpunkter vara att taga i betraktande: 1) om *önskvärdheten* af arbetstidens begränsning, 2) om den ekonomiska *möjligheten* af en sådan åtgärd och 3) om lämpligheten af densammas genomförande medelst *lag*.

1) *Önskvärdheten af arbetstidens begränsning.*

Såväl den dagliga erfarenheten som särskilda med afseende härå anställda undersökningar hafva nogsamnt ådagalagt, att *den nu gängse*

arbetstiden icke är afpassad efter människokroppens normala förmåga och därför i längden verkar nedbrytande och undergräfvande på densamma.

Statistiken öfver olycksfall vid arbetet visar, att antalet och beskaffenheten af dessa står i det närmaste beroende af arbetstidens längd. Då arbetet pågått några timmar i sträck, måste en viss trötthet inträda, och om derpå följande uppehåll ej göres nog långt, måste tröttheten snart ånyo inställa sig och inom kort stiga till allt större höjd. Men då en viss punkt af ansträngning blifvit överskriden, framträder såsom naturlig följd häraf äfven själslig trötthet, okänslighet och ovarsamhet samt deraf beroende större fara för olycksfall.

De skador, hvilka drabba arbetsklassen genom dylika olycksfall, höra emellertid ingalunda till dem, som djupast ingripa i dess hela tillstånd. Äfven om de genom en sträng lagstiftning och en eftertrycklig tillsyn kunde förekommas eller i väsentlig mån minskas, så skulle i alla fall de flesta industrier fortfarande till sjelfva sin *art* vara sådana, att de nödvändigt måste utöfva en skadlig verkan på organismen. Skall denna ej af dem i förtid förstöras, så fordras, att de helsovådliga inflytelsernas verkan afbrytes af passande mellantider; eljest tär organismen på sig sjelf, angripes af sjuklighet och går en för tidig undergång till mötes. Nu är i de flesta näringsgrenar arbetsdagen onaturligt lång, och följden deraf har blifvit, att arbetsklassen såsom helhet betraktad är i afseende på fysisk helsa och inre styrka afgjordt underlägsen öfriga samhällsklasser. Kroppsarbetarnes medellifslängd är inom de flesta yrken mycket låg. Öfverallt, der man anställt undersökningar rörande den fysiska utvecklingen hos arbetsklassens barn å ena sidan och de mera bemedlades å den andra, har det derjemte visat sig, att de senare hafva ett bestämt försteg, d. v. s. att kroppsarbetaren redan vid inträdet på sin lefnadsbana är i helsoafseende svagare än andra samhällsmedlemmar och sålunda utrustad med mindre motståndskraft mot industriarbetets helsoförstörande inflytelser.

Önskvärdheten af arbetstidens förkortning framgår vidare deraf, att densamma *genom sin nuvarande längd verkar nedtryckande på arbetarens ekonomiska ställning och i hög grad hämmande på hans sedlighet och själsodling, särskildt derigenom, att den icke lemna nog tillfälle till familjelif och andlig förkofran.*

I alla land, der man kunnat iakttaga frukterna af en längre eller kortare arbetsdag, har det visat sig, att i samma mån som arbetstiden varit lång, i samma mån har äfven arbetsklassens ställning varit låg. Hvad som å arbetarens egen sida i främsta rummet inverkar bestämmande på hans förtjenst, är nemligen hans allmänna fordringar på lifvet,

hans »standard of life». Läger det fysiska arbetet beslag på alla hans krafter och på alla de stunder, som ej måste egnas åt mat och sömn, så löper han stor fara att nedsjunka till en rent fysisk varelse. Han kan då svårligen komma till medvetande om några högre och ädlare menliga behof, och hans andel af arbetets afkastning kommer på grund häraf helt naturligt att stanna vid det minsta mått, hvarmed hans kroppsliga krafter kunna för dagen nödortfeliggen uppehållas.

Hvad den enskilde arbetaren genom sitt arbete kan uträtta och förtjena beror dessutom ingalunda blott på den *tid*, han dertill använder, utan fullt så mycket på den grad af *arbetsduglighet*, han dervid har till sitt förfogande. Men arbetsdugligheten bestämmes dels af rent kroppsliga egenskaper, dels och i väsentlig mån äfven af moraliska och intellektuella. I båda afseendena verkar den nu gängse arbetstiden synnerligen skadligt, ty för det första undergräver den i förtid arbetsklassens helsa och styrka, och för det andra bidrager den mäktigt att hämma och förkrympa dess moraliska och intellektuella utveckling. Klart är nemligen, att der arbetet för lifvets uppehållande upptager arbetarens hela dag och inkräftar på hans natt eller hans söndag eller der till och med hans hustru indrages i industriarbetet — såsom nu mångenstädes är fallet — der kan man knappast längre tala om någon familj, något samlif eller någon inbördes förädling och uppfostran. Hemmet blir blott det ställe, dit arbetaren efter slutadt dagsverke, utpinad och utsläpad, drager sig tillbaka för att äta och sofva. För själsodling, för fosterlandets och mensklighetens högre angelägenheter, kan under sådana förhållanden näppeligen något intresse vara att påräkna, ty äfven själsarbetet är ju ett arbete och kan icke utföras af en organism, hvars krafter redan äro utsugna. Så länge arbetsdagen bibehålles vid sin nuvarande längd, skola helt visst alla ansträngningar att genom aftonskolor, fortsättningskurser, föreläsningar o. d. bibringa arbetarne smak för ädla njutningar och vinna dem för kulturen till stor del vara förgäfvade. De flesta arbetare skola då helt naturligt föredraga att antingen hängifva sig åt absolut hvila eller ock söka rycka upp sig ur sitt slapphetstillstånd genom de mera rafflande medel, som lifvet på krogen har att erbjuda.

Der arbetstiden lemnas oreglerad, der reglerar den sig dessutom ofta sjelf genom de s. k. frimåndagarna med de dertill hörande krogbesöken. Som den dagliga erfarenheten visar, är det just hos den klass, hvilken hårdast tryckes af ett öfverdrifvet släparbete, som man i allmänhet finner den största eftergifvenhet för ögonblickets drifter och tillskyndelser, den ytterligaste brist på måttlighet och framsynt

omtänksamhet. Den långa arbetstidens hämmande inverkan på själsodlingen visar sig icke minst deri, att den gör arbetaren ekonomiskt lättsinnig och slösaktig, benägen att lefva blott för stunden och oförmögen att genom planmessig och ihärdig sträfsamhet hålla sig uppe och steg för steg förbättra ställningen för sig och sina barn.

Härtill kommer, att den långa arbetstiden till någon del gör det möjligt för arbetsgifvarne att få ett visst mått af arbete verkställt med en fåtaligare arbetsstyrka, hvaraf följden åter måste blifva, att de härigenom obehöfliga arbetarne utkastas på gatan såsom arbetslösa för att sedan dels sjelfva lefva i elände, dels genom sin konkurrens bidraga att hålla sina arbetande kamrater nere i ekonomiskt afseende.

2. Den ekonomiska möjligheten af arbetstidens begränsning.

Få torde numera förneka, att det vore i hög grad önskvärdt, om en maximalarbetsdag läte sig fastställa. Men så är — menar många — tyvärr icke förhållandet. Den nuvarande långa arbetstiden är en hård, men oafvislig nödvändighet. De näringsdrifter, hvilka blefve underkastade tidsbegränsningen, skulle komma att duka under, och på så sätt skulle skyddslagstiftningen blifva arbetsklassen till skada i stället för till nytta.

Sådana olycksprofetior hafva framkommit inom alla land, på alla tider och vid alla tillfällen, då en tidsreglering blifvit genomdrifven, vare sig den gält barn, halfvuxna, qvinnor eller män, och vare sig den åsyftat söndags- och nattarbetets inskränkning eller arbetsdagens begränsning till 12, 11, 10, 9 eller 8 timmar. Till dato hafva dessa förutsägelser om industriens undergång genom maximalarbetsdagens införande dock aldrig slagit in. Då Englands arbetare genom tiotimmarslagen af 1847 lyckades nedbringa minderårigas samt vuxna qvinnors arbetsdag till 10 timmar, blef äfven de vuxna männens egen arbetstid inom flera industrier begränsad till detta mått, enär i dessa industrier minderåriga och qvinnor måste samverka med män. De förtviflade arbetsherrarne samt de nationalekonomer, hvilka lånade dem sin penna, ropade nu, att detta ovilkorligen måste blifva den engelska industriens undergång. Men i stället följde det mest storartade uppsving, och arbetsgifvarne förklara nu sjelfva, att den af dem så bekämpade tiotimmarslagen utgör en af hörnstenarne för den engelska industriens öfverlägsenhet. I Schweiz, Österrike, Amerika och Australien m. m. har man gjort alldeles liknande erfarenheter, och i vårt eget land hafva,

som bekant, flere stora industriidkare redan för länge sedan offentligen förklarar, att arbetsdagens begränsning till ett mindre antal timmar (t. ex. 10) snarare skulle gagna produktionen än vara densamma till någon skada. Att man på gissningens och den teoretiska spekulati-
 onens väg understundom kunnat komma till den uppfattning, att mot-
 satsen nödvändigt måste ega rum, beror hufvudsakligen derpå, att man
 icke fäst tillbörlig uppmärksamhet vid den väsentliga skilnaden mellan
 den *menckliga* arbetskraften å ena sidan och de rent *mekaniska* krafterna
 å den andra. De senare kunna icke förlama och tillintetgöra sig sjelfva
 genom öfvermått, ej heller stärka, ja mångdubbla sig genom hvila.
 Detta kan deremot den menckliga kraften göra, och häri ligger orsaken
 till att en befolkning, som har t. ex. 16 timmars arbetsdag, måste lefva
 i djupt elände, medan deremot en annan, som har 8 timmars arbets-
 dag, kan befinna sig i välmåga.

En af de verkningar, som maximalarbetsdagen enligt erfarenhetens
 vittnesbörd visat sig hafva, är den, att produktionen genom densamma
 blifvit jemnare och regelbundnare. Den öfverproduktion, som fram-
 kallas af ryckvis inträdande stegringar, blir nemligen något minskad,
 och de deraf framkallade prisfallen och kriserna på grund häraf icke
 så fruktansvärda.

Äfven på ett annat sätt skulle arbetstidens begränsning ovilkorligen
 komma att motverka olägenheterna af den s. k. öfverproduktionen. Denna
 är nemligen i det hela taget blott hvad man med ett riktigare namn
 borde kalla *underförbrukning*. De »dåliga tiderna» bero i allmänhet icke
 på för stor tillgång utan på för ringa efterfrågan, och denna åter har
 sin orsak deri, att den stora massan af köpare har för liten köpförmåga.
 Inom en nation med öfverdrifvet lång arbetsdag måste den ena delen
 af arbetarebefolkningen sakna *ledighet* och den andra *arbete* samt således
 äfven *förtjenst*. Men både bristen på ledighet och bristen på förtjenst
 måste reducera behofven till de allra lägsta och simplaste. Detta åter-
 verkar naturligtvis på varualstringen, då ju arbetsklassens betydelse för
 denna blott ej ligger deri, att den kan producera, men äfven deri, att
 den kan *konsumera*. Men knappast något har visat sig kunna höja dess
 förmåga i detta senare afseende på ett så kraftigt sätt som en ökad
 fritid, d. v. s. en förkortad arbetsdag.

3. *Lämpligheten af arbetstidens begränsning genom lag.*

Äfven om allt detta måste medgifvas, äfven om den nuvarande
 långa arbetstiden måste erkännas vara förderlig för arbetarens helse,

moral, intelligens och ekonomi samt en begränsning deraf mycket väl låter sig genomföra, så är dock — invänder man slutligen — härmed ingalunda gifvet, att en sådan begränsning skall ske genom *lagstiftningens* mellankomst. De båda i saken närmast intresserade parterna böra, menar man, lemnas att göra upp densamma med hvarandra på »det fria aftalets» väg.

De som så tala förbise emellertid de faktiska förhållandena, historiens och erfarenhetens lärdomar.

Nekas kan visserligen ej, att en del arbetsgifvare, såväl hos oss som utomlands, med kraft och värme verkat för arbetsdagens begränsning. Somliga hafva gjort det af tillmötesgående välvilja, andra af framsynt klokhet. Men en sådan välvilja och klokhet lär man näppe- ligen kunna förutsätta hos en hel samhällsklass, minst i en fråga, der de sociala antipatierna och fördomarna spela en så stor roll som i denna.

Men icke heller af arbetarne ensamma kan man vänta genom- förändret af detta deras önskemål. De organisationer, som under senare tiden bland dem uppstått, hafva visserligen gifvit dem en magt, som de förut alldeles saknade, och utan tvifvel är det dessa organisationer, som skola gå före vid förvärfvandet af en begränsad arbetsdag. Men öfverallt, der de så gjort, hafva ock arbetarne mer och mer kom- mit till den öfvertygelsen, att den enskilda uppgörelsens väg hvarken bör eller får vara den *enda*. Ty på denna väg blir arbetstiden reglerad till mycket olika mått för olika arbeten och olika orter, men icke *rätt- visligen*, d. v. s. efter arbetets olika svårighet, utan efter den inom hvarje yrke och på hvarje ort befintliga arbetsstyrkans talrikhet samt deraf beroende kampduglighet och andra yttre omständigheter.

Hvad innebär för öfrigt denna hänvisning till arbetarne att ute- slutande genom egen magt tillkämpa sig bättre vilkor? Innebär den i grunden något annat än en uppmaning att sätta all sin förtröstan till *strejken* — detta tveeggade svärd, som bringar de mindre kapitalstarka arbetsgifvarne ruin och arbetaremassorna hungersnöd samt efter sitt upp- hörande ofta qvarlemnar en draksådd af ingrodt agg och misstroende, färdigt att vid första lägliga tillfälle ånyo spira upp? Att lemna regle- randet af arbetstiden helt och hållet åt »det fria aftalet» är att etablera ett evigt krigs- och osäkerhetstillstånd, der man aldrig kan hafva någon trygghet för, att de träffade öfverenskommelserna skola ega bestånd längre än jemnt upp till det ögonblick, då någon af de kämpande par- terna tror sig kunna vinna någon fördel af att bryta dem. Följden af ett sådant oafåttligt krigstillstånd mellan samhällets båda hufvudklasser

måste åter blifva en ohygglig skärpning af den sociala ofriden och en tilltagande andlig förvildning.

Fordom har det vid debatter om arbetareskyddslagstiftning varit rätt vanligt, att man af *grundsats* på det ifrigaste bekämpat hvarje förslag i denna riktning, enär allt sådant skulle ligga utom statens befogenhet och innebära en kränkning af den individuella frihetens oantastliga princip. Numera, sedan det blifvit klart för det allmänna medvetandet, att arbetet är en vara af helt annan natur än alla andra varor, och sedan föredöme blifvit gifvet af just de land, der känslan af den industriella frihetens värde varit varmast och lifligast, har denna tankegång kommit allt mer och mer ur modet. Principiellt torde väl statens befogenhet att reglera arbetstiden kunna anses en gång för alla afgjord, sedan en lagstadgad maximalarbetsdag för vuxna, myndiga individer blifvit faststald i England, Schweiz, Österrike, Tyskland, Frankrike, Holland och flera andra stater. I den riktning, som sålunda utpekats, fortgår utvecklingen med oemotståndlig magt.

I vårt land är det alldeles icke någon nyhet, att man genom lagstiftningens hjälp sökt reglera förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare. Redan de gamla skrå- och hallordningarna erbjuda exempel på att svenska staten i forna tider funnit sig befogad att lagstifta om arbetsförhållandena, bland annat äfven om *arbetstiden*. Efter deras upphäfvande intogs så väl i fabriks- och handtverksförordningen af 1846 som i förordningen om utvidgad näringsfrihet af 1864 en bestämmelse, som afsåg att skydda arbetarne mot en alltför omättlig arbetsbelastning. På grund af sin obestämda affattning blef emellertid denna föreskrift af föga värde.

Åran att hafva varit den förste, som dragit frågan om en lagstadgad maximalarbetstid under den svenska riksförsamlingens ompröfning, tillkommer bonden Nils Hansson från Kristianstads län. Han afgaf nemligen vid 1856 års riksdag en motion, hvori han för minderåriga arbetare (under 16 år) föreslog en maximalarbetsdag af 8 timmar, för vuxna arbetare (män så väl som qvinnor) en maximalarbetsdag af 12 timmar.

Det förra af dessa hans förslag föranledde, jemte en af nuvarande biskop Rundgren samtidigt framstald motion, riksdagsskrifvelsen af den 12 september 1857 och gaf sålunda uppslaget till vår nu gällande skyddslagstiftning för minderåriga.

Mindre afseende har förslaget om en lagstadgad maximalarbetsdag äfven för vuxna hittills vunnit. *Ett* steg i denna riktning har emellertid redan blifvit taget genom den föreskrift om arbetstidens begränsning, som innehålles i 1870 års förordning om skyddsåtgärder vid tillverkningen af fosfortändstickor. Till följd af bristen på öfvervakande har det praktiska gagnet af denna föreskrift varit ganska ringa, men i rent *principiellt* hänseende måste den anses vara af afgörande betydelse. Svenska staten har nemligen genom densamma oförtydligt angifvit sin rätt och sin pligt att, då så finnes behöfligt, ingripa i förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare genom reglerandet af de senares *arbetstid*.

Ett fortsatt tilläpande af den princip, hvilken ligger till grund för nu nämnda förordning, har ock flera gånger varit ifrågasatt. Sålunda uttalade den af Kongl. Maj:t år 1875 tillsatta komitéen för utarbetandet af förslag till skyddslagstiftning för minderåriga (bestående af herrar Pehr Ehrenheim, O. F. Hallin, A. W. Staaff, C. J. Meijerberg och Carl L. Lundström) i sitt 1877 afgifna betänkande varma sympatier för arbetstidens begränsning, särskildt för qvinnor, samt ansåg, att en sådan icke skulle komma att möta några större praktiska svårigheter. Vid 1886 års riksdag förklarade lagutskottets dåvarande ordförande, landshöfding Bergström, i ett inom Första Kammaren med lifligt bifall helsadt anförande, att han för sin del aldrig hört till dem, som ansett statens uppgift vara inskränkt till upprätthållande af rättstillståndet, utan tvärt om ansåge, att, när allmänna missförhållanden sådant kräfde, staten både borde och kunde gripa in, stödjande, hjälpande och lindrande, samt att han, då det på allvar blefve fråga om att i vårt land införa maximalarbetstid, icke skulle tveka att taga frågan härom i allvarligt öfvervägande. I den samfolkliga arbetareskyddskonferens, som på tyska kejsarens inbjudan hölls i Berlin 1890, och som bland annat förordade maximalarbetsdag för vuxna kvinnor, deltog äfven ett af svenska regeringen utsedt ombud. För att öfverväga, i hvad mån Berlinkonferensens program kunde i vårt land tillämpas, tillsattes 1891 en s. k. arbetareskyddskomité, hvilken i sitt följande år utgifna betänkande förklarade, att nämnda program borde anses uttrycka »*de mest oeffvergiftiga krafven*» på arbetareskydd i våra dagar.

I *ett* afseende har så väl denna komité som dess båda föregångare från 1875 och 1884 lemnat värdefulla bidrag till frågans bedömande, nemligen genom de *statistiska* uppgifter rörande arbetstiden, som de låtit insamla och bearbeta. Dessa uppgifter äro i synnerlig grad egnade att för hvar och en ådagalägga önskvärldheten af en tidsregle-

ring, detta så mycket mer som de härröra blott från den ena parten, nemligen arbetsgifvarne, och man sålunda kan vara fullt förvissad, att de angifna tiderna äro allt annat än för höga.

Komitén af 1891 har funnit lämpligt att i hufvudsak begränsa sitt uppdrag till en revision af 1881 års lagstiftning rörande *minderåriga* och på grund häraf ansett sig böra lemna frågan om de vuxna arbetarnes arbetstid å sido. Den har dock härvid uttryckligen framhållit, att uppfattningarna i denna senare sak äro mycket skiftande, och att ingen »allmänt stadgad mening» derom ännu kan hos oss anses vara till finnandes. Då härtill lägges, att de tillfälliga utskott, hvilka vid 1891 och 1893 års riksdagar haft att afgifva utlåtande öfver de i ämnet väckta motionerna, i ännu mindre grad bidragit till frågans klargörande, torde det vara obestriddigt, att behovet af densammas allsidiga och opartiska utredning fortfarande kvarstår oförminskadt.

Då jag med anledning häraf nu förnyar mitt förslag om en dylik utredning, anser jag mig böra i korthet påpeka åtskilliga omständigheter, som under det senast förflutna året gifvit ny styrka åt krafvet på en lagstadgad reglering af arbetstiden.

Hit höra bland annat de officiella redogörelserna för yrkesinspektionen i Preussen och Baden under 1892, hvilka äro af särskild betydelse, emedan 11-timmarsdagen för vuxna kvinnor under detta år i nämnda stater trädt i kraft. Ifrågavarande redogörelser intyga samstämmigt, att de från industriidkarnes sida uttalade farhågorna visat sig ogrundade eller högeligen öfverdrifna, att produktionen i allmänhet icke blifvit mindre och lönerna icke lägre, att olycksfallen aftagit i antal, och att flera arbetsgifvare nu önska arbetsdagens ytterligare reducerande.

Med stöd af den erfarenhet, som blifvit vunnen rörande den i Schweiz redan länge rådande maximalarbetsdagen å 11 timmar för både män och kvinnor, har kantonen Zürichs regeringsråd under 1893 utarbetat och framlagt ett förslag om bestämmande för kvinnor af en maximalarbetsdag å 10 timmar (dagarna närmast före sön- och helgdagar endast 9 timmar).

Belysande i fråga om den ekonomiska möjligheten af arbetsdagens förkortning äro de experiment i detta hänseende, som under året blifvit anställda af enskilda industriidkare, och för hvilka redogörelser varit synliga i den nationalekonomiska litteraturen. Så de försök med 8-timmarsdagen, som blifvit gjorda af fabrikanterna Freese och Heintze & Blankertz i Berlin, Mather & Platt i Salford, William Allan & Co i Sunderland m. fl., hvilka alla lemnat gynsamma resultat.

Mest afgörande för frågans framtid torde emellertid det omslag i tänkesättet vara, som under senare tiden och särskildt under senaste året egt rum bland Englands ledande statsmän. Sålunda har den bekante partichefen Chamberlain nu offentligen uttalat sig för en lagstadgad 8-timmarsdag för grufarbetare, lord Randolph Churchill och sir Charles Dilke samt flere andra framstående parlamentsledamöter hafva framlagt ett lagförslag härom, och den 3 maj blef detta vid andra läsningen med 279 röster mot 201 af underhuset antaget. För detsamma röstade äfven premierministern Gladstone, dock blott under förutsättning af den ändring, att lagen skulle träda i kraft endast inom sådana grufdistrikt, der arbetarne sjelfva genom omröstning uttalade sig därför. Nu senast har det gladstonska kabinetts krigsminister Campbell-Bannerman låtit genomföra 8-timmarsarbetsdagen bland de stora arbetaremassorna vid jättearsenalen i Woolwich samt vid andra under arméförvaltningen lydande verkstäder.

Allt detta synes vara tecken, som tydligen angifva den rigtning, i hvilken utvecklingen går.

Efter dessa antydningar och under hänvisning till den utförligare framställning, som blifvit lemnad i min vid föregående riksdag afgifna motion, får jag härmed vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes genom sakkunniga personer låta utreda, i hvad mån åtgärder äfven i vårt land kunna vara lämpliga för ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare beträffande reglerandet af arbetstiden, särskildt vid offentliga arbeten samt inom alla sådana näringsgrenar, som äro underkastade yrkesinspektion.

Stockholm den 28 januari 1894.

Fridtjuv Berg.

I motionens syfte instämna:

<i>John Olsson.</i>	<i>Sixten von Friesen.</i>	<i>Johannes Svensson.</i>
<i>Gustaf Ericsson.</i>	<i>E. J. Ekman.</i>	<i>Joh. Johansson.</i>
<i>J. A. Fjällbäck.</i>	<i>David Bergström.</i>	<i>Emil Hammarlund.</i>
<i>O. Walter.</i>	<i>Oskar Eklund.</i>	<i>A. Hedin.</i>
